

به نام یزدان پاک

یادگیری

طلایی شدن را تجربه کنید...

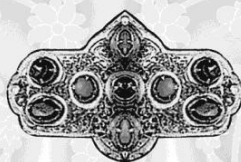
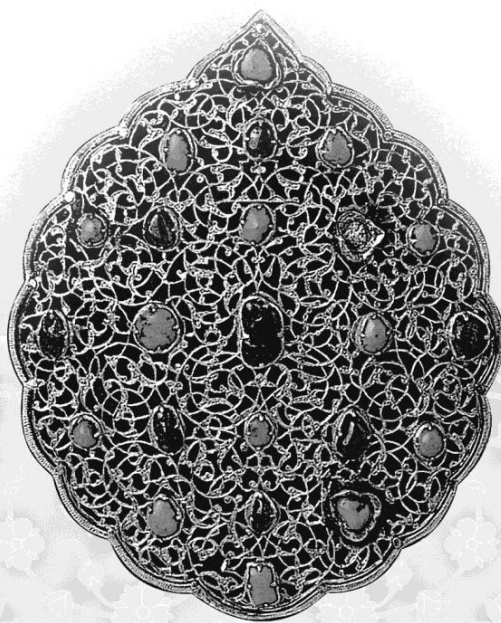
گروه طلایی Ψ کشور

سواره چون که به مقصد رسد پیاده شود

دانشجو در راه تحصیل سوارهای است که مقصد او نیل به نهایت و درک و دریافت مدارج علمی است، دکتری مقصود ما و شما در این زحمت سفر و بذل جوانی و استعداد و هنر است، ضربالمثل آغاز این اشاره از دیرباز برای تلاشگران در تمام عرصهها سرمشق بوده است، لذت و آمال و آرزوی انسان راهرو در رسیدن به مقصد واقعیت می‌یابد، زیبایی و طراوت و دریافتها و دانسته‌ها و اوج گیری و افزایش مدارج علمی و بر مقنن و فنون و جزء و کل رشته موردعلاقه و استعداد شما مسلم و مسلط شدن در مقصد نهایی به دست می‌آید، گامی چند همراه با ما ورود به مقصد را پراپتان میسر می‌سازد، با سال‌ها تجربه دانش و بینش علمی و فرهنگی که در مجموعه حاضر فراهم آمده است، موفقیت خود را تضمین نمایید و در مقصد پیاده شوید و یاریگر جامعه و جهان باشید

علیرضا محمدی

بهار ۹۹

فهرست مطالب

۵	■ مقدمه
۶	■ پیشگفتار
۷	■ فصل اول تعریف یادگیری و اجزاء آن
۱۴	■ فصل دوم روش‌های مطالعه‌ی یادگیری
۲۱	■ فصل سوم نظریه تولمن
۳۰	■ فصل چهارم نظریه هال
۴۷	■ فصل پنجم نظریه هوپارت ماورر
۵۹	■ فصل ششم نظریه یادگیری اسکینر
۶۵	■ فصل هفتم رویکرد خبرپردازی
۷۴	■ فصل هشتم نظریه پیازه
۸۸	■ فصل نهم نظریه ادوارد لی ثرندایک
۹۲	■ فصل دهم نظریه ایوان باولف
۹۸	■ فصل یازدهم نظریه گشتالت
۱۰۹	■ فصل دوازدهم نظریه یادگیری بولس
۱۱۲	■ فصل سیزدهم نظریه یادگیری اجتماعی بندورا
۱۱۹	■ فصل چهاردهم نظریه دونالد هب
۱۲۴	■ فصل پانزدهم نظریه داروین

مقدمه

مؤسسه آموزش عالی آزاد نگاره با ۱۵ سال سابقه در زمینه برگزاری کلاس‌های کنکور روانشناسی و مشاوره تنها مرکز تخصصی آمادگی کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی و مشاوره در کشور است. این مؤسسه با بهره‌گیری از اساتید انحصاری و برتر در حوزه کنکور روانشناسی و رتبه‌های برتر سال‌های اخیر اقدام به گردآوری و تألیف جزوات و کتب کمک آموزشی در زمینه کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی و مشاوره کرده است.

تنوع و حجم زیاد منابع کنکور کارشناسی ارشد و دکتری همواره یکی از دغدغه‌های مهم دانشجویان و داوطلبان کنکور بوده است. از این رو، بر آن شدیم مجموعه‌ای کامل از جزوات آموزشی را گردآوری کنیم که برگرفته از مطالب مهم و نکات کلیدی منابع اصلی کنکور باشند. این مجموعه براساس آخرین تغییرات منابع کنکور دکتری روانشناسی بوده و با پوشش‌دهی مطالب از تمام منابع اصلی، مطالب را به صورت منسجم و طبقه‌بندی‌شده در اختیار داوطلبان قرار می‌دهد که علاوه بر صرفه‌جویی در وقت و هزینه به داوطلبان کمک می‌کند به صورت برنامه‌ریزی‌شده و هدفمند پیش بروند که این امر مانع از سردرگمی آن‌ها در منابع مختلف می‌شود.

این مجموعه علاوه بر جزوات آموزشی شامل کتاب‌های تست تألیفی برای هر درس، کتاب تست کنکور دکتری سال‌های اخیر و فلش کارت‌های آموزشی است که در یادآوری و مرور مطالب کمک شایانی به داوطلبان می‌کند. این مجموعه به صورتی گردآوری شده که علاوه بر داوطلبان کنکور دکتری روانشناسی، دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی نیز می‌توانند برای امتحانات کلاسی خود از آن استفاده کنند؛ همچنین داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد نیز می‌توانند از جزوات دروسی که در کنکور کارشناسی ارشد و دکتری مشترک است بهره ببرند.

این مجموعه براساس سرفصل‌های اصلی هر درس تدوین شده و بیش از ۸۰ درصد مطالب مهم و کلیدی هر درس را پوشش می‌دهد که داوطلبان را از مطالعه سایر کتب بی‌نیاز می‌کند.

مهم‌ترین تفاوت این جزوات با سایر کتب کمک آموزشی و خصوصیات برجسته آن‌ها عبارتند از:

۱. گردآوری و تألیف جزوات توسط اساتید انحصاری مؤسسه
۲. مباحث منسجم و طبقه‌بندی‌شده مطابق با سرفصل‌های منابع اصلی
۳. ارائه مطالب مطابق با آخرین تغییرات کنکور دکتری
۴. ارائه جزوات آموزشی، تست‌های تألیفی، تست‌های کنکور سال‌های اخیر و فلش کارت‌های آموزشی در یک مجموعه

آسیب‌شناسی روانی که به روانشناسی مرضی و روانشناسی ناپهنجاری نیز معروف است شاخه‌ای از روانشناسی است که به بررسی اختلالات روانی، معیارهای تشخیصی، تبیین و سبب‌شناسی، نظریه‌های مرتبط با اختلالات و رویکردهای درمانی می‌پردازد. درس آسیب‌شناسی روانی در گرایش‌های مختلف روانشناسی همواره یکی از دروس مهم محسوب می‌شود که دانشجویان و داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی همواره با آن سروکار دارند. درس آسیب‌شناسی روانی از ابتدا در کنکور مقطع دکتری روانشناسی به عنوان یکی از دروس تخصصی وجود داشته است و سؤالات این درس از منابع مختلفی طرح شده است از جمله کتاب خلاصه روانپزشکی کاپلان ترجمه رضایی، آسیب‌شناسی روانی هالچین ترجمه سیدمحمدی، آسیب‌شناسی روانی بارلو ترجمه فیروزبخت، آسیب‌شناسی روانی دکتر گنجی، روانشناسی مرضی کودک دادستان، روانشناسی بالینی کودک دکتر منصور، روانشناسی مرضی کودک ساراسون، آسیب‌شناسی روانی سلیگمن ترجمه سیدمحمدی، آسیب‌شناسی روانی باچر ترجمه سیدمحمدی و آسیب‌شناسی روانی دیویسون ترجمه دکتر دهستانی. یکی از دغدغه‌های مهم داوطلبان در این درس تعدد و پراکندگی منابعی است که در سال‌های اخیر مورد توجه طراحان سؤال بوده است و امکان مطالعه همه آنها در مدت زمانی کوتاه وجود ندارد. با وجود اینکه برخی مطالب آسیب‌شناسی روانی در منابع مختلف مشترک است، اما برخی مطالب تنها در برخی کتب منبع این درس آمده است؛ از این رو برای کسب یک رتبه مطلوب نمیتوان تنها به یک یا دو منبع از این درس اکتفا کرد؛ در نتیجه بر آن شدیم با همکاری اساتید انحصاری مؤسسه و گروهی از رتبه‌های برتر کنکور سالهای اخیر یک جزوه آموزشی جامع در این درس گردآوری کنیم، به طوریکه داوطلبان تمام مطالب مهم و نکات کلیدی این درس را در یک کتاب واحد در اختیار داشته باشند که آنها را از مطالعه منابع مختلف این درس بی‌نیاز می‌کند.

کتاب حاضر به منظور آماده‌سازی داوطلبان جهت شرکت در آزمون‌های کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی تألیف و گردآوری شده است که مطالب مهم و نکات کلیدی را از منابع اصلی درس آسیب‌شناسی روانی در کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی پوشش می‌دهد. مطالب مهم و پرتکرار که در کنکور سال‌های اخیر مورد توجه طراحان سؤالات کنکور بوده است به صورت منسجم و طبقه‌بندی شده و مطابق با سرفصل‌های منابع اصلی در این جزوه آموزشی گردآوری شده است که با پوشش‌دهی بیش از ۸۰

درصد از مطالب مهم منابع اصلی مانع از سردرگمی داوطلبان در منابع حجیم و متعدد شده و آنها را از مطالعه سایر کتب کمک آموزشی و منابع اصلی بی‌نیاز می‌کند. علاوه بر داوطلبان کنکور دکتری، داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد و نیز دانشجویان روانشناسی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری نیز می‌توانند برای امتحانات کلاسی خود از کتاب حاضر بهره ببرند.

فصل اول

تعریف یادگیری و اجزاء آن

یادگیری واژه‌ای است که در وهله نخست حتی در امور روزمره کاربرد، آشنا و بدیهی به نظر می‌رسد ولی برای ارائه تعریف روشنی از آن و تعیین مرزهای مشخص‌کننده‌اش با سایر فرایندها و سازه‌ها درنگ و تعمق لازم است. یادگیری در بدو امر فراگیری یا به تصرف درآوردن دانش تلقی می‌گردد که گویای نوعی تغییر در داشته‌هاست، اما با توجه به اینکه چنین تعریفی مبهم و کلی است و نمود خاصی برای آن گفته نشده از اعتبار کافی برخوردار نیست.

تعریف: تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه که در نتیجه تمرین تقویت‌شده رخ می‌دهد.

کمبل

یادگیری از تمرین یا کوشش تقویت‌شده به دست می‌آید.

تعریف تغییر یافته از یادگیری: یادگیری ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار یا رفتار بالقوه است که از تجربه ناشی می‌شود و نمی‌توان آن را به حالت‌های موقتی ارگانیسم، مانند آنچه بر اثر بیماری خستگی یا داروها ایجاد می‌شود نسبت داد.

تعریف قبلی: تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه که در نتیجه تمرین تقویت‌شده رخ می‌دهد.

تفاوت دو تعریف در نقش تقویت است.

یادگیری تغییر نسبتاً دائمی در رفتار است که در نتیجه تمرین حاصل شده است. تغییراتی در رفتار که حاصله‌اش (و نه تمرین)، با شرایط موقت جاندار (مثل خستگی یا حالات ناشی از مصرف برخی داروها) منطبق باشند مشمول این تعریف نمی‌شود. نقش یادگیری در همه صحنه‌های زندگی نمایان است. یادگیری نه تنها در آموختن خاص مطالب درسی، بلکه در رشد هیجانی، تعامل اجتماعی و حتی رشد شخصیت نیز دخالت دارد. مثلاً یاد می‌گیریم از چه چیزی بترسیم، چه چیز را دوست بداریم. چگونه مؤدبانه رفتار کنیم و چگونه صمیمیت نشان دهیم.

۱. **تغییر در رفتار:** انجام رفتار بعد از یادگیری
۲. **تغییر نسبتاً پایدار:** نه موقتی و نه ثابت

با دادن اطلاعات ناآشنا به آزمودنی‌های انسانی مثل هجاهای بی‌معنی و بعد منع آن‌ها از مرور این هجاهای. این اطلاعات ۳ ثانیه در حافظه کوتاه‌مدت می‌ماند و بعد از ۱۵ ثانیه از بین می‌رود، باوجود حافظه کوتاه‌مدت، نمی‌توان گفت هیچ یادگیری رخ نداده است.

۳. **تغییر در رفتار بالقوه:** تغییر ناپستی الزاماً پس از تجربه یادگیری رخ دهد.
۴. **تغییر در رفتار ناشی از تجربه یا تمرین:** تغییر در رفتار از تجربه یا تمرین ناشی می‌شود.
۵. **تمرین تقویت‌شده:** تجربه باید تقویت شود.

تفاوت اصطلاح تقویت و پاداش

تقویت‌کننده بر اساس دیدگاه پاولف، عبارت است از محرک غیرشرطی، یعنی محرکی که یک واکنش طبیعی و خودکار در ارگانیسم ایجاد می‌کند. برای مثال شوک برقی به‌عنوان محرک غیرشرطی یک تقویت‌کننده است.

تقویت‌کننده بر اساس دیدگاه اسکینر، رفتاری را که بلافاصله پیش از وقوع آن انجام می‌شود، نیرومند می‌سازد؛ مثلاً غذا در مقابل فشار اهرم.

پاداش: چیزی است که برای انجام کاری که زمان و نیروی فراوانی صرف آن شده یا عمل مورد پسند جامعه به فرد داده می‌شود. پاداش مدت‌ها پس از انجام عمل به فرد داده می‌شود.

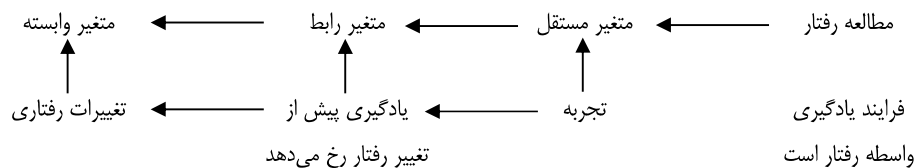
دیدگاه اسکینر:

بر اساس این دیدگاه تغییرات رفتاری مساوی است با یادگیری. در واقع نیازی به استنباط نیست.

دیدگاه مشترک نظریه پردازان:

امکان مطالعه یادگیری به‌طور مستقیم نیست.

استنباط در مورد ماهیت یادگیری که علت تغییر رفتار است:

شکل ۱. استنباط در مورد ماهیت یادگیری

رویدادهایی که باعث تغییر در رفتار می‌شوند:

۱. خستگی، بیماری، داروها: تغییرات موقتی ارگانیسم
۲. حافظه کوتاه‌مدت: مطالبی که برای چند ثانیه قابل نگهداری هستند ولی پس از پانزده ثانیه از بین می‌روند.
۳. خوگیری و حساس شدن: تغییر در رفتارهایی که از تجربه ناشی می‌شوند ولی عمر کوتاه دارند. در حساس شدن ارگانیسم نسبت به جنبه‌هایی از محیط حساس می‌شود، برای مثال حساسیت بیش از اندازه پس از یک تجربه عصبانیت‌زا مثل حساسیت به هرگونه صدا پس از بمباران. در خوگیری ارگانیسم نسبت به محیط و محرک‌های آن حساسیت خود را از دست می‌دهد، برای مثال وقتی سگی صدای ناگهانی را می‌شنود فوراً به جهت آن صدا برمی‌گردد، اما پس از مدتی به آن صدا توجه نمی‌کند. بازتاب سوگیری عبارت است از توجه به محرک‌های تازه مثل آزمایشی که بر روی گربه خواب انجام شد.

انواع یادگیری

- ۱- تداعی‌گرا: شرطی کردن کلاسیک، شرطی ابزاری
 - ۲- غیرتداعی‌گرا: خوگیری و حساس شدن و رویارویی با محرک
 - ۳- یادگیری غیر تداعی (یادگیری نوع سوم)
- **خوگیری:** عدم واکنش به محرک‌های محیطی و یا عادت به محرک‌های محیط در طول زمان. خوگیری ساده‌ترین نوع یادگیری است و آن عبارت از نادیده گرفتن محرکی است که با آن مأنوس شده‌ایم، یا پیامد مهمی برای ما ندارد. به عنوان مثال ما به صدای تیک تک ساعت عادت کرده‌ایم لذا یاد گرفتن اینکه صدای تیک‌تاک ساعت تازه‌ای را نشنویم نمونه‌ای از خوگیری است.
- **حساس‌شدگی:** پاسخ دادن به محرک‌ها، لحظه‌ای ممکن است اتفاق بیفتد و ارگانیسم به جنبه‌های معینی از محیطش حساس‌تر می‌شود (شوک و توجه به نور). ارگانیسم نسبت به جنبه‌های معینی از محیطش حساس می‌شود. ارگانیسم در حالت معمول به نور یا صدای معینی جواب نمی‌دهد، اما پس از دریافت شوک به آن پاسخ می‌دهد.
- **نقش‌پذیری:** الگوگیری یک ارگانیسم در دوره حساس رشد در الگوی مربوط به خود است؛ که اگر آن الگو اتفاق نیفتد نقش‌پذیری هم رخ نمی‌دهد. لورنز اعتقاد دارد که اگر در لحظه مناسب و خاصی یک شیء متحرک به جوجه اردک‌ها ارائه شود. آن‌ها به آن وابسته شده به دنبال آن می‌روند – پس از سپری شدن این دوره، ایجاد نقش‌پذیری دشوار و محال است. نقش‌پذیری یک رفتار، ترکیبی است از غریزه و یادگیری، این یعنی رفتار ویژه نوع هم می‌تواند آموخته باشد هم نآموخته. سپرده ارثی حیوان او را در یک زمان کوتاه، نسبت به اشیای متحرک حساس می‌سازد که در طول آن دوره حیوان می‌تواند عادت دنبال کردن یک شیء خاص را یاد بگیرد. این عادت یک‌باره و در یک کوشش واحد یاد گرفته می‌شود و حاصل قرین و تجربه نیست. نقش‌پذیری بر دو نوع است:
- ۱- نقش‌پذیری فرزندی
 - ۲- نقش‌پذیری جنسی: ارگانیسم هنگام رسیدن به بلوغ جنسی با ارگانیسمی که نسبت به آن نقش‌پذیر شده، جفت‌گیری می‌کند.
- **یادگیری مبتنی بر رویارویی با محرک:** تولد نوزاد و بوی سینه مادر یادگیری صدای پرند. یادگیری مبتنی بر رویارویی با محرک یا نقش‌پذیری بویایی رویارویی محض با بعضی از بوها بر رفتار بعضی از جانداران، تأثیر ویژه‌ای می‌گذارد. اهمیت تکاملی دارد. بچه موش تازه متولد شده، اگر چند دقیقه در معرض یک بوی (خشتی) باشد، از آن پس مکان‌هایی را که آن بو را می‌دهند بر جاهای دیگر ترجیح می‌دهد، پس در حول و حوش مادر می‌ماند تا امنیت جانی و (غذایی) داشته باشد.
- بازتاب:** یک حرکت ماهیچه‌ای ساده ای است که در اثر یک محرک مشخص در ارگانیسم دیده می‌شود. پاسخ نآموخته در واکنش به طبقه خاصی از محرک‌ها، مثال: کشیدن فوری دست پس از تماس با بخاری داغ. رفتار بازتابی: یک ویژگی ژنتیکی ارگانیسم نه رفتاری که از تجربه به دست می‌آید.
- غریزه:** الگوی رفتاری پیچیده، نآموخته، فطری یا ذاتی (ارثی) که هدفی را دنبال می‌کند و منظور سازگاری ارگانیسم با محیط است. رفتارهای پیچیده ارثی برای مثال فعالیت‌هایی همچون لانه‌سازی، مهاجرت

رفتار ویژه نوع:

الگوهای رفتاری ناآموخته و نسبتاً غیرقابل تغییری که در شرایط معینی از نوع معینی از حیوان‌ها سر می‌زند. رفتار ویژه نوع، اثری است یا از یادگیری تأثیر می‌پذیرد؛ مانند رفتار فاخته‌های تربیت‌شده به‌وسیله غیر فاخته‌ها و رفتار فاخته‌های تربیت‌شده به‌وسیله غیر فاخته‌ها (اثر یادگیری).

جدول ۱. تفاوت غریزه و یادگیری

غریزه	یادگیری
-آموختنی نیست	-آموختنی است
-فطری است	-حاصل تجربه است
-ساده است	-پیچیده و متأثر از محیط است

شرطی‌سازی کلاسیک

شرطی‌سازی کلاسیک یعنی پیوند دادن دو محرک در اثر مجاورت. پس از آنکه محرک خنثی (محرک شرطی) چند بار با محرک غیر خنثی (محرک غیرشرطی)، محرکی که به‌طور طبیعی و ثابت پاسخی ایجاد می‌کند، همراه شد، از خنثی بودن ساقط می‌شود و می‌تواند به‌تنهایی همان پاسخ را ایجاد کند. مثلاً نوزاد یاد می‌گیرد که دیدن پستان مادر، چشیدن شیر را در پی دارد.

• شرطی‌سازی عامل

طبق نظریه شرطی شدن عامل، ارگانیسم یاد می‌گیرد که رفتار تقویت‌شده را تکرار کند. اولین پاسخ‌های درست با کوشش و خطایی تصادفی یا با راهنمایی فیزیکی یا کلامی حاصل می‌شود. رفتارهای تقویت‌شده، با فراوانی بیشتر ظاهر می‌شوند. مثلاً کودک می‌آموزد که کتک زدن خواهر یا برادر سرزنش والدین را به دنبال دارد.

• یادگیری پیچیده

این نوع یادگیری متضمن چیزی بیش از تشکیل پیوندها است. مثلاً بکارگیری راهبرد معینی برای حل یک مسئله یا طراحی یک نقشه ذهنی از محیط خود.

• اساس عصبی یادگیری

پژوهشگران عقیده دارند که اساس عصبی یادگیری را باید در تغییرات ساختاری دستگاه عصبی جستجو کرد و به همین سبب بیش از پیش به بررسی این تغییرات در سطح پیوندهای عصبی پرداخته‌اند.

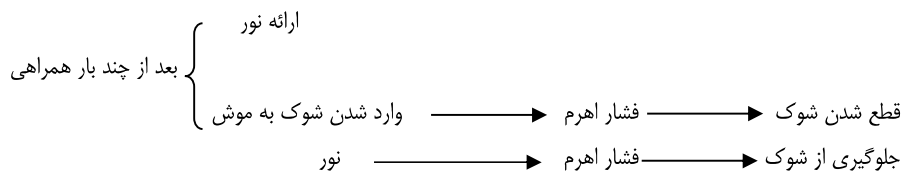
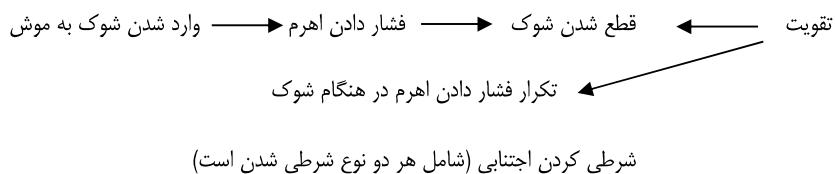
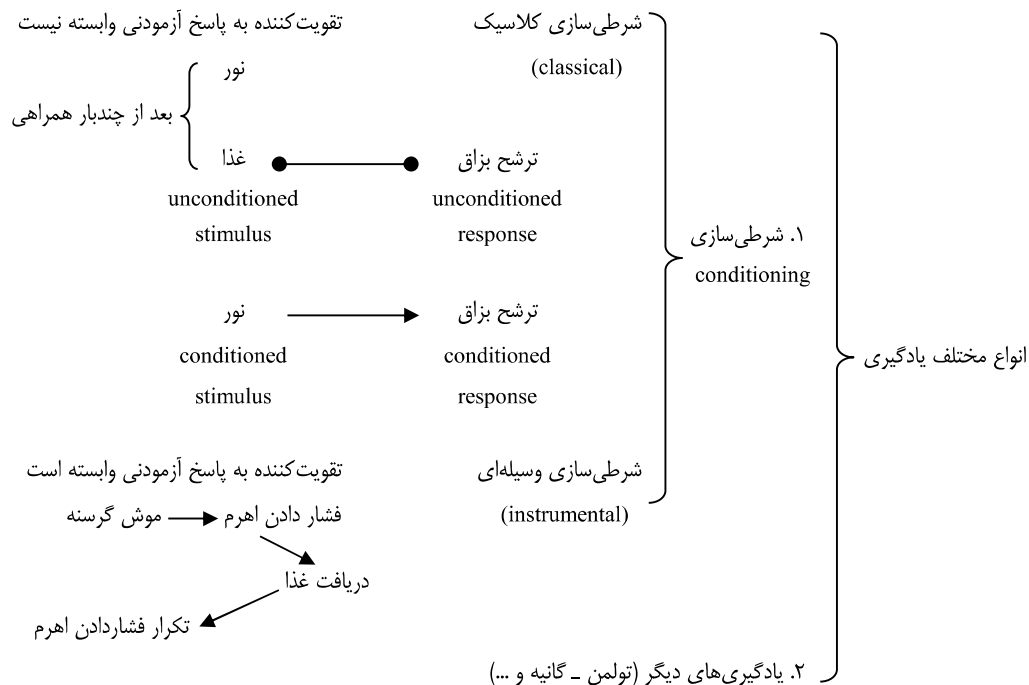
هیلگارد، روان‌شناس آمریکایی، در یک تعریف جامع یادگیری را این‌گونه تعریف می‌کند: «یادگیری یعنی؛ تغییر نسبتاً پایدار در رفتار که بر اثر تجربه در توانایی‌های بالقوه فرد به وجود می‌آید.»

• دیدگاه کلی

نقش یادگیری در همه صحنه‌های زندگی نمایان است. یادگیری تنها آموختن مهارتی خاص با مطالب درسی نیست؛ بلکه در رشد هیجانی، رشد شخصیتی، تعامل اجتماعی انسان دخالت دارد. انسان یاد می‌گیرد که از چه چیزی بترسد، چه چیزی را دوست بدارد و کجا چگونه رفتار کند. در واقع نوزاد از همان لحظه تولد درگیر فرآیند یادگیری می‌شود و این توانایی است که باعث پیشرفت و تفاوت روزانه او تفاوت انسان‌های یک نسل از انسان‌های نسل قبل از خودشان می‌شود.

نکته:

- کلانین: هم خوگیری و هم حساس‌شدگی می‌توانند پدیده‌های گذرای باشند. وقتی که بین ارائه‌های محرک تأخیر رخ می‌دهد خوگیری ضعیف می‌شود... حساس‌شدگی نیز کوتاه‌زمانی پس از پایان یافتن رویداد حساس‌کننده از میان می‌رود.
- بارکر در مواردی خوگیری و حساس شدن را یادگیری می‌داند. چون شرط نسبتاً پایدار را برآورده می‌سازد.
- باور و هیلگارد می‌گویند دو نوع خوگیری هست: گذرا یا پایدار که گذرا یا پایدار بودن آن‌ها به پیچیدگی محرکی که خوگیری نسبت به آن اتفاق می‌افتد، بستگی دارد.

شکل ۲. انواع یادگیری

ویژگی های یادگیری

تغییر در رفتار

یادگیری همراه با «تغییر» است، به گونه ای که بعد از کسب یادگیری موجود زنده (از جمله انسان) رفتارش (بیرونی یا درونی) به یک روش یا حالت جدید تغییر می یابد. این تغییر هم در رفتارهای ساده و هم در رفتارهای پیچیده دیده می شود.

پایداری نسبی

درست است که یادگیری همراه با تغییر است، ولی هر تغییری یادگیری محسوب نمی شود، بلکه تغییرات ناشی از یادگیری پایداری (Permanency) دارند؛ و تغییراتی که پایداری نداشته باشند را نمی توان به یادگیری نسبت داد (نظیر تغییرات ناشی از مصرف دارو یا مواد، هیجان ها، خستگی و... که پس از رفع اثر دارو، موضوع هیجان یا رفع خستگی و... تغییرات نیز ناپدید می شوند). فردی که مسئله یا چیزی را یاد گرفته است تغییرات حاصل از آن را همواره با خود دارد و در مواقع لازم به اجرا درمی آورد.

توانایی‌های بالقوه

یادگیری در فرد نوعی توانایی ایجاد می‌کند، بدین معنی که «تغییرات پایدار در رفتار» نتیجه تغییر در «توانایی‌ها» است، نه تغییر در رفتار ظاهری. اگر طرف دیگر این توانایی‌ها همیشه مورد استفاده قرار نمی‌گیرند بلکه بعضی مواقع به‌صورت بالقوه هستند و هر وقت موقعیت و فرصت استفاده فراهم شود؛ از حالت بالقوه خارج و به حالت بالفعل (عمل) درمی‌آیند. مثلاً فردی که دوچرخه‌سواری را یاد گرفته است، اگر موقعیت دوچرخه‌سواری برای او فراهم نباشد این توانایی به‌صورت بالقوه در فرد باقی می‌ماند و هر وقت موقعیت و فرصت دوچرخه‌سواری فراهم شود (مثلاً یک دوچرخه در اختیار او قرار گیرد) این توانایی از بالقوه به بالفعل (حالت عمل) درمی‌آید. این بدان معنی است که یادگیری هیچ وقت از بین نمی‌رود.

تجربه

هر نوع تغییر در توانایی‌های بالقوه زمانی یادگیری محسوب خواهد شد که بر اثر «تجربه (Experience)» باشند، یعنی «محرک‌ها» (عوامل) بیرونی و درونی بر فرد (یادگیرنده) تأثیر بگذارد (نظیر خواندن کتاب، گوش دادن به یک سخنرانی، زمین خوردن کودک و فکر کردن درباره یک مطلب و ...). بدین ترتیب تغییرات پایداری که در توانایی افراد به‌وسیله عواملی به غیر از تجربه به دست می‌آید یادگیری محسوب نمی‌شود. تغییرات پایدار غیر تجربه‌ای بیشتر عوامل رشدی را دربرمی‌گیرند (نظیر عضلانی شدن، دندان درآوردن، تغییرات بلوغ، پیر شدن و ...).

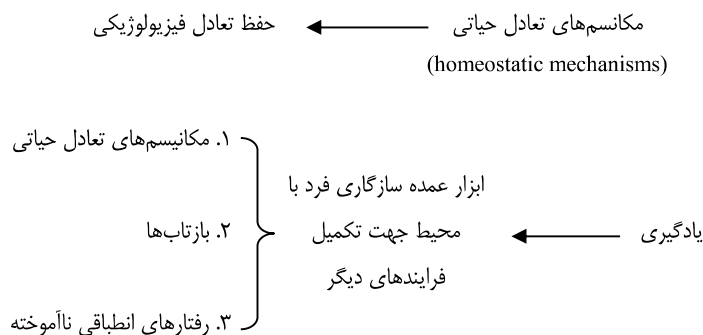
یادگیری و عملکرد

یادگیری = تغییر در رفتار بالقوه یا توان رفتاری مانند آموزش‌های مربی.
عملکرد = انتقال توانایی به رفتار مانند انتقال توانایی آموزش‌های مربی در رفتار آشکار فوتبالیست.

یادگیری یا وراثت

بحث در مورد نقش یادگیری و وراثت (Inheritance) به سه نظریه متفاوت که هر یک طرفداران خود را دارند؛ منتهی می‌شود. گروه اول از این دیدگاه دفاع می‌کنند که «این وراثت است که رفتار و اعمال ما را شکل می‌دهد و یادگیری نقشی زیادی ندارد». گروه دوم بر نقش مطلق یادگیری تأکید و وراثت را رد می‌کنند. اما در دهه‌های اخیر نظریه سومی نیز مطرح گردید که در آن بر نقش «تعاملی وراثت و یادگیری» تأکید شده است. هم از لحاظ نظری و هم از دیدگاه تحقیقی نظریه سوم بهترین دیدگاه و راهکار را دارد. از دیدگاه این گروه هیچ کدام مطلق نیستند، بلکه آن‌ها کامل‌کننده یکدیگر هستند. انسان موجودی یادگیرنده است، اما انسان چیزی را یاد نمی‌گیرد، مگر آنکه قبلاً در ساخت ژنتیکی‌اش، توانایی‌ها و برنامه‌ریزی‌هایی وجود ندارند که مستقل از توارث باشد و هیچ رفتاری وجود ندارد که تحت تأثیر یادگیری قرار نگیرد، مثلاً کودکان بعد از سن معینی شروع به «خزیدن، ایستادن و راه رفتن» می‌کنند (نقش وراثت). باین‌حال در ابتدا نواقص و مشکلات زیادی دارند که با گذشت زمان و در اثر تجربی که به دست می‌آورند، آن‌ها را اصلاح می‌کنند.

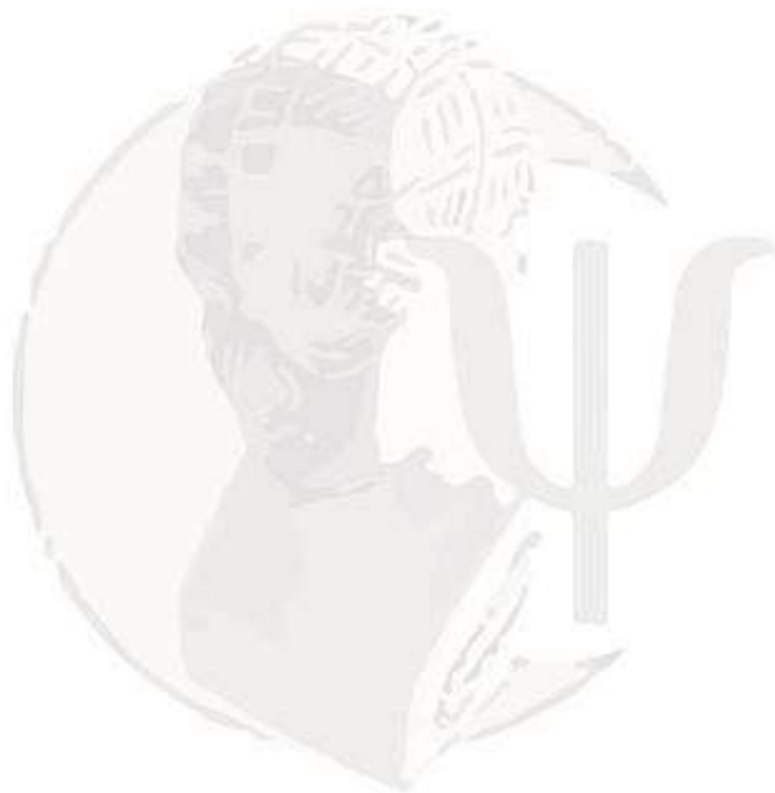
یادگیری و بقا:

شکل ۳.

چرا به مطالعه یادگیری بپردازیم؟

- شناسایی علت رفتار
- علت رفتار ناسازگار
- روش‌های مؤثر روان‌درمانی
- تکلم و یادگیری
- جلوگیری از یادگیری رفتار ناپسند
- استفاده از اصول یادگیری در آموزش

فصل دوم

روش‌های مطالعه‌ی یادگیری

روش مشاهده طبیعی

مطالعه پدیده‌ها، آن گونه که به‌طور طبیعی اتفاق می‌افتد. مثال: پژوهشگر به‌منظور مطالعه یادگیری در کلاس درس به مشاهده چگونگی آن در کلاس درس می‌پردازد. نقاط ضعف آن شامل دشوار بودن سطح رویدادها و دسته‌بندی وسیع و پیچیده است. نقطه مثبت آن شامل گام اولیه و مهمی برای مطالعه یادگیری است ولی احتیاج به دسته‌بندی کوچک‌تر دارد.

علم چیست؟

استیونس:

علم از طریق مطابقت دادن یک نظام رسمی یا صوری از نمادها (زبان، ریاضیات و منطق) با مشاهدات تجربی در جهت تولید گزاره‌های قابل تأیید می‌کوشند. گزاره‌های قابل تأیید، قابل تکرار و قابل آزمایش جهت گرفتن همان نتایج هستند.

تعریف قانون علمی:

یک رابطه ثابت بین دو یا چند دسته از رویدادها است، رویدادهایی که به‌طور تجربی قابل اثبات هستند. مثال: خوردن خیار شور توسط تعداد زیادی آزمودنی یا گزارش کلامی خواب فیل دیدن توسط آزمودنی‌ها.

پوپر

فعالیت علمی با یک مسئله آغاز می‌شود و نظریه علمی دارای خصیصه ابطال‌پذیری است. نظریه روان‌شناسی فروید ابطال‌پذیر نیست، چون در هر مورد تبیین دارد. در نظر او علم نرمال، علم نیست و سبب بازداري حل مسئله به طریق مؤثر می‌شود. پوپر می‌گوید که علم چگونه می‌تواند باشد. نظریه عملی درباره اینکه در اوضاعی معین چه اتفاقی خواهد افتاد، پیش‌بینی‌هایی خطرپذیر (امکان اشتباه بودن آن‌ها و ابطال نظریه) داشته باشد. نظریه فروید و طالع‌بینی‌ها خطرپذیری ندارند.

نظر کوهن

علم نرمال باورهای ذهنی یعنی پایبندی به یک پارادایم است. کوهن می‌گوید که روند تاریخی علم چه بوده است. دیدگاه مورد پذیرش تعداد زیادی دانشمند در یک زمان به‌خصوص - پارادایم چهارچوبی کلی برای پژوهش تجربی به دست می‌آید، از نظریه فراتر است. پارادایم شبیه یک مکتب فکری یا اسم‌گرایی است. کار دانشمندان: گسترش و تأیید تلویحات چارچوبی که آن را پارادایم بر موضوع مورد مطالعه تحمیل کند. تعریف پارادایم: پارادایم راهی است برای بررسی یک موضوع که مسائل معینی را روشن می‌کند و راه‌هایی برای حل آن پیشنهاد می‌کند. پارادایم (برنامه کار): چهارچوب کلی برای پژوهش تجربی فراتر از یک نظریه محدود است. مانند یک مکتب فکری مثل رفتارگرایی.

نتایج پارادایم:

مثبت: حوزه معینی از پدیده‌ها یعنی آن‌هایی که پارادایم تأیید می‌کند کشف می‌شوند.

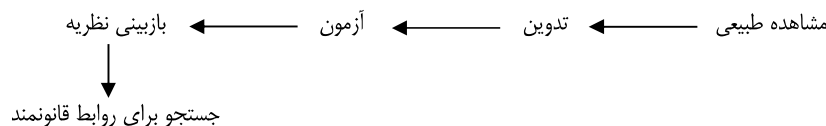
منفی: چشم دانشمندان به راه‌های ثمربخش دیگر حل مسائل بسته می‌شود.

چگونگی به وجود آمدن پارادایم تازه در علوم غیررفتاری: از طریق ناهماهنگی‌های زیاد با پارادایم قبلی.

در علوم رفتاری به‌طور هم‌زمان وجود چند پارادایم مشخص شده است:

- رفتارگرایی
- شناخت‌گرایی
- کارکردگرایی

نظریه سنتی درباره علم:

شکل ۴. نظریه سنتی درباره علم: